

SENTERUNGDOMMENS STORTINGSVALGPROGRAM

2025–2029

Senterungdommen

1 Senterungdommens stortingsvalgprogram 2025 – 2029

2 *Nær folk i hele Norge*

3 **Forord:**

4 Senterungdommen sitt stortingsvalgprogram er grunnlaget for den helhetlige politikken

5 Senterungdommen ønsker å føre for stortingsperioden 2025-2029.

6 Politisk utvalg har i løpet av året 2024 pekt på de løsningene vi mener løser de utfordringene Norge

7 står ovenfor de neste 4 årene. Dette er løsninger som vi mener tar hele landet i bruk og som sørger

8 for trygghet i en urolig hverdag. Politisk utvalg har gjennom flere høringsrunder fått innspill fra

9 Senterungdommer og andre organisasjoner. Dette ligger til grunn i vårt arbeid. Politisk utvalg har i år

10 bestått av Nils Forren (leder), Dordi Boksasp Lerum (nestleder), Johannes Bakke, Marit Andrisdotter

11 Kvam, Martin Tøllefsen, Marthe Almåsstø Lundgjerdingen, Sander Eide Aase og Ronja-Marie Meyer-

12 Larsen

13 **Innholdsfortegnelse**

14	Næringspolitikk.....	3
15	Jordbruk	3
16	Skog.....	5
17	Industri.....	6
18	Olje og gass.....	7
19	Energi.....	8
20	Mineralnæring	9
21	Fiskeri og havbruk.....	9
22	Samferdsel	11
23	Kollektivtransport	11
24	Jernbane	11
25	Veg og persontrafikk.....	12
26	Sjøfart.....	13
27	Infrastruktur.....	14
28	Fly.....	14
29	Klima, natur og miljø.....	15
30	Rovvilt	17
31	Helse	18

32	Helsetjenestene	18
33	Rus.....	19
34	Folkehelse	19
35	Eldreomsorg.....	20
36	Psykisk helse	21
37	Sjukehus	21
38	Etikk i helsesektoren	22
39	Økonomisk politikk	23
40	Arbeid og velferd	24
41	Arbeidsliv	24
42	Velferd	24
43	Bustadpolitikk	25
44	Justis og beredskap	26
45	Naudetatar	26
46	Beredskap	27
47	Justis.....	27
48	Oppvekst og utdanning.....	28
49	Barnehage	28
50	Grunnskule.....	29
51	Videregående.....	30
52	Høgare utdanning	31
53	Fagskole	32
54	Barn, familie og likestilling.....	33
55	Frivillighet og kultur	34
56	Frivillighet og idrett.....	34
57	Kulturpolitikk	35
58	Språkpolitikk	35
59	Mediepolitikk	36
60	Utanriks.....	36
61	Forsvar	36
62	Nordområda.....	38
63	Asyl og integrering	38
64	Internasjonal solidaritet.....	39
65	EU/EØS.....	40
66	Nær folk i hele Norge	

67 **Nær folk**

68 Senterungdommen skal være partiet som står opp for de som bor ytterst. Både geografisk og sosialt.
69 Vi tror på at de gode løsningene kommer nedenfra og at vettet er jevnt fordelt i hele landet. Derfor
70 skal vi, i likhet med de forhenværende 75 år, fortsette kampen for gode tjenester nært folk og et
71 levende folkestyre. Vi sier derfor tydelig nei til norsk EU-medlemskap. Vi skal derimot jobbe for at
72 folk skal kunne leve gode liv i hele Norge. Det gjør vi ved å sørge for gode oppvekstmiljø, et variert
73 næringsliv og gode velferdsordninger i hele landet.

74 **Trygghet i hverdagen**

75 Verden har etter 2021 endret seg betraktelig. Den sikkerhetspolitiske situasjonen er mer usikker og
76 økonomien er mer uforutsigbar. Derfor mener Senterungdommen at vi må ta ansvar som trygger
77 folk. Vi trenger et sterkt forsvar, god tilgang til brannvesen, ambulanse og politi og at sivilsamfunnet
78 skal være mer forberedt på både krig, katastrofe og ekstremvær. Vi må og sørge for at folks
79 hverdagsøkonomi blir bedre. Senterungdommen står i bresjen for at elever, studenter og andre unge
80 skal ha gode levekår.

81 **Grønn forvaltning**

82 Norge er rikt på naturressurser. Disse må vi forvalte på en bærekraftig måte, som gjør at vi overlater
83 jorden i bedre stand til de som skal ta over etter oss. Vekst er ikke å forbruke mer, men å forvalte
84 bedre. Derfor mener Senterungdommen at det er bedre med fornuftig forvaltning av disse
85 naturressursene enn varig vern. Skogen skal plantes, så hogges, jorden skal sås, deretter høstes, og
86 fisken skal fiskes og foredles langs hele kysten vår.

87

88 **Næringspolitikk**

89 **Jordbruk**

90 Matproduksjon er eit av dei viktigaste bidraga til norsk beredskap. Landbrukspolitikk er difor
91 beredskapspolitikk. For framtida til norsk landbruk er det heilt avgjerande at vi klarar å sikre eit
92 livskraftig landbruk i heile landet, i mange år har vi sett gardsbruk etter gardsbruk verte lagt ned. For
93 totalberedskapen i landet er eit inntektsløft i landbruket, og sikring av vidare produksjon avgjerande.
94 Jamstilling av bonden si inntekt med resten av samfunnet er viktig for at ein skal nå målet om 50%
95 sjølvforsyning.

96 Eit viktig landbrukspolitisk mål er matproduksjon i heile landet. Dette sikrar sysselsetting i distrikta.
97 Spreidd matproduksjon sikrar at ein i møte med eit våtare og villare klima vil sikre avlingar og

98 produksjon om det er uår i deler av landet. I møte med klimaendringar skal norsk landbruk vere med
99 på omstillinga til eit meir berekraftig samfunn. Gode klimatiltak skal også vere gode agronomiske
100 grep som betrar produksjonen.

101 SN slår fast at kvart land har ansvar for matproduksjon til eiga befolkning, basert på egne ressursar. I
102 utmarkslandet Noreg avheng dette av gode prioriteringar av dei 3,5% me har med dyrkbare areal.
103 Dette fordrar ein tydeleg kanaliseringpolitikk, der planteproduksjon til menneskemat går føre seg på
104 areala der det er mogleg å dyrke, og husdyrproduksjonar går føre seg der det berre er mogleg å
105 produsere gras. Det skal vere gunstig å utnytte utmarksressursane. Mest mogleg mat skal
106 produserast på norske ressursar.

107 **Løysingar:**

- 108 • Inntektsgapet i landbruket skal tettast innan 2027.
- 109 • Innføra startpakke på 250 000 kr i året dei første fire åra for heiltidsbønder under 35 år som
110 tek over eit gardsbruk.
- 111 • Matjord skal ha vern i grunnlova, og ein nullvisjon for nedbygging til anna enn
112 jordbruksføremål.
- 113 • Agronomisk god drift av jorda skal løne seg.
- 114 • Norske kommuner skal revidere sine kommuneplaner med mål om å tilbakeføre areal fra
115 utbygging til landbruk.
- 116 • Styrke import- og tollvernet på matvarer som blir produsert i Noreg.
- 117 • Styrke import- og tollvernet på matvarer som blir produsert i Norge, med særlig vekt på å
118 øke tollsatser, og forlenge tollvernet for frukt og grønnsaker, for å beskytte norsk landbruk
119 over tid
- 120 • Alle importerte landbruksprodukter skal tydelig merkes med «Importert fra» etterfulgt av
121 opprinnelseslandet, samt oppgi produktets andel av norske råvarer.
- 122 • Setja av øyremerka middel til folk og heving av landbrukskompetansen i Mattilsynet.
- 123 • Fjerna dei konkurransepolitiske verkemidla i prisutjamningsordninga for mjølk.
- 124 • Auka tilskota til omstilling frå bås fjøs til lausdrift for å gjera overgangen til lausdrift mogelg.
125 Stimulere til at flest mogleg mjølkebruk over heile landet er i drift etter 2034.
- 126 • Endre systemet for teljedato. Husdyrtilskot skal tildelast basert på kor mange dagar kvart dyr
127 har vore i besetninga.
- 128 • Innføre eit minstekrav på kompetanse ved kjøp av landbrukseigedom for å få konsesjon,
129 samt tilby ei ordning for kompetanseheving for den som skal ta over gard på odel.

- 130 • Auke forskingsmidlane til tiltak som reduserer klimautslepp i næringa, og som betrar
131 produksjonen. Til dømes metanhemmarar til drøvtyggjarar.
- 132 • Ta tilskot for biogassproduksjon ut av jordbruksoppgjæret og over på Bionova.
- 133 • Endre tildelinga av arealtilskot til ei ordning der ein får tilskot basert på teigen sin plassering,
134 terreng og klima.
- 135 • Tilpasse velferdsordningane i landbruket etter dagens behov, på lik linje med andre
136 arbeidstakarar.
- 137 • Gjere GSU til ei nasjonal ordning, med 500.000kr som totalbeløp og opp til 50.000kr i årlig
138 sparing med skattefritak på 20%.
- 139 • Betre betaling for dei beste ullkvalitetane i saueneæringa.
- 140 • Innføre tilskot til bygging av nye siloanlegg.
- 141 • Buplikt utvidast til 10 år på landbrukseigedomar. Driveplikt av jord og innmarksbeite skal
142 handhevast tydelegare enn i dag.
- 143 • Styrke planteproduksjonen i Norge, og bidra til å øke norskandelen av mathvete gjennom å
144 gjøre kvalitetskravene mer fleksible.
- 145 • Resultatene fra jordbruksoppgjæret skal gjøres gjeldende fra samme kalenderår, og dette
146 skal brukes når man måler årsverksinntekten for sammenligningsgruppene i tallgrunnlaget
- 147 • Innføre to årlige tilskuddsutbetalinger i landbruket.
- 148 • Bidra til at flere bønder kan delta i programmer hvor gården brukes som en arena for læring,
149 omsorg og arbeidstrening.
- 150 • Redusere merverdiavgift på produkter som selges direkte fra gårdsutsalg eller andre
151 omsetningskanaler som drives og eies av bønder.

152

153 Skog

154 Norsk skogneæring er ei av dei største og viktigste fastlandsnæringane i landet. Skog utgjer 37 % av
155 Noreg sitt landareal, i tillegg bind norsk skog fleire milliardar tonn CO₂. Dette gjer næringa til ein
156 viktig aktør inn i det grønne skiftet. Kretsløptankegang, og klok forvaltning av skogen er heilt
157 avgjerande. Ved å hogge og plante ny skog vert skogen ein evigvarandre ressurs. For å ha kontroll på
158 ei berekraftig skogneæring er det særskilt viktig at meir av tømmeret skal foredlas innanlands. Dette
159 fordrar ei satsing på heile verdikjeda i Noreg, der ein styrkar økonomien til skogeigaren, gjev stabile
160 føresetnadar for entreprenørane og at sagbruka og industrien får eit løft samt stabil tilgang på
161 råvare. Skogeigaren skal også ha styrka kontroll og rett til å bestemme over eigen skog, og skjøtte
162 skogen sin aktivt.

163 **Løysingar:**

- 164 - Stimulere til at mest mulig hogst foredles lokalt
- 165 - Auka satsen på tilskot til planting og ungskogpleie.
- 166 - Styrke kunnskapsgrunnlaget i skogbruket gjennom organisasjonar som skogkurs, samt
- 167 skogbruksskulane og gi fleire moglegheiten til å få praktisk erfaring i skogbruket
- 168 - Etablere tilskotsordning for forskning på, og etablering av, produksjon av nye produkt frå
- 169 skog som kan erstatte petroleumsbaserte produkt.
- 170 - Skogsforvaltning skal legge fokus på å øke karbonbinding.
- 171 - Stimulere til større grad av lukka hogst og plukkhogst gjennom auka tilskot.
- 172 - Innføre restriksjoner på talet utanlandske plantearter som vert planta i norske skogar.
- 173 - Auke arealintensiveringa på dei beste områda slik at det er høve for å la dårlege
- 174 produksjonsareal stå urørte.
- 175 - Vidareføre ordninga med frivillig vern av skog.
- 176 - Auke tilskotet til bygging og vedlikehald av skogsbilvegar.
- 177 - Tillate hogst for å styrke sikkerhetslinjen for forebygging av brann til boligområder.
- 178 - Innføre strengere reguleringer for utenlandske aktører som ønsker å kjøpe opp norsk,
- 179 produktiv skog for å selge klimakvoter til utlandet, med mål om å sikre en bærekraftig norsk
- 180 skogsindustri

181

182 **Industri**

183 For norsk velferd, velstand og busetting i heile landet, har vår industri vore heilt sentral. Med
184 industri spreidd utover der det var gode områder for vasskraft. Medan den europeiske økonomien
185 fell etter og vi ser en industridød på kontinentet, vil Senterungdomen jobba målretta for å
186 vidareutvikla fastlandsindustrien. Norske naturressursar skal haustast og foredlast i Noreg i større
187 grad i framtida enn i dag. Noreg skal skapa arbeidsplassar i heile landet, og vere eit land som går føre
188 i klimaomstillinga. For å klare dette må store endringar til. Innovative og risikofylte industriprosjekt
189 må få meir stønad enn i dag, og det skal verta meir lønsamt å investera i fastlandsindustri. Staten
190 skal syte for at norske produkt i større grad vert brukt i både offentleg og privat sektor.

191 **Løysingar:**

- 192 • Sikre norsk industri føreseielege og stabile rammevilkår.
- 193 • Etablere ein låneordning for industriprosjekt som kan gjeve konkurransedyktige lån til
- 194 prosjekt med høg samfunnsmessig lønsemd.

- 195 • Etablere ein lånegarantiordning for prosjekt i Noreg med positiv klimaeffekt i industrien.
- 196 • Realisere fullskala karbonfangst og lagring ved dei største industrianlegga på land i Noreg.
- 197 Karbonfangstprosjekt skal også inkludere transport og langsiktig lagring av CO2.
- 198 • Utreie moglegheiter for å vidareforedla CO2 som vert lagra.
- 199 • Firma som nyttar norske råvarer i bygging skal ha ein fordel i anbudsprosessar
- 200
- 201 • Sikre at industribedrifter i heile landet får tilstrekkelig tilgang til kraft, blant annet gjennom
- 202 oppgradering av infrastruktur og energieffektivisering i større industriklynger.
- 203

204 Olje og gass

205 Noreg har vorte eit rikt land på grunn av olje- og gassførekomstane på norsk sokkel. Klok forvaltning
206 av denne rikdomen har gjort oss i stand til å utvikle nasjonen både på land og til havs. Dette har vore
207 mogleg med god politisk styring av oljeinntekta. Denne styringa skal liggje til grunn for framtidig
208 forvaltning av dei norske naturressursane. Olje- og gassutvinning skal ikkje gå på kostnad av dei
209 fornybare ressursane me har i landet. Olje og gass er framleis ein viktig ressurs i heile verda, og vert
210 bruka til alt frå plastikk, telefonar, drivstoff og oppvarming. Senterungdomen meiner Noreg bør
211 bruke ein del av inntekta og kompetansen i denne næringa til å vere med å gire opp den grønne
212 omstillinga. Det kan også bety at me har verdfulle alternativ når etterspurnaden etter ikkje-
213 fornybare ressursar vert redusert.

214 Løysingar:

- 215 • Legge til rette for vidare satsing på oljevirkosomhet og utvidelse av nye felt.
- 216 • Sikre at inntekta til staten frå olje- og gassproduksjon framleis kjem innbyggjarane og
- 217 lokalsamfunna til gode.
- 218 • Nytte inntekter, forskingsmidlar og kompetansen offshore i utvikling av meir grøn industri.
- 219 • Minst 75 % av matvarene som vert servert offshore skal vere norske.
- 220 • Å minska utsleppa frå olje og gassverksemdar skal gjennom energieffektivisering.
- 221 • Petroleumsnæringa skal på line med andre næringar ta sin del av norske klimaforpliktingar
- 222 gjennom kvotesystemet og ei særleg høg CO2-avgift.
- 223 • Byggje ut oljevernberedskapen langs heile kysten.
- 224 • Leiterefusjonsordninga må behaldast for å sikre små selskap moglegheit til å konkurrere om
- 225 allereie vedtekne utvinningar.
- 226 • I dagens tryggleikspolitiske situasjon er norsk olje og gassproduksjon viktig og skal ikkje
- 227 utfasast.

- 228 • Sökkelen skal ikkje elektrifiserast.
- 229 • Stimulering til mer videreforedling av olje i norge, eksempelvis raffineri.
- 230 • Opprette en kompensasjonsordning for oljepionerene som har blitt skadet i arbeidet sitt
- 231 • Fortsatt bevare oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja (LoVeSe) og heller ikke tillate
- 232 konsekvensutredning.

233

234

235 Energi

236 Norge har en lang og stolt tradisjon som produsent av ren og billig energi. Høye fjell og mye
237 smeltende snø, gir gunstige forhold for produksjon av vannkraft. Den fornybare vannkraften har gitt
238 norske husholdninger billig strøm i årrekker, og lagt selve grunnlaget for det norske
239 industrieventyret. Samtidig må vi ta innover oss at dårlige politiske valg fra fortiden har ført Norge
240 på vei mot et kraftunderskudd. Manglende satsning på ny kraftproduksjon og oppgradering av
241 strømlinjer, kombinert med byggingen av flere utenlandskabler for salg av strøm, har gitt norske
242 forbrukere usedvanlig høyere strømpriser, mens kapasiteten for nye etableringer er sprengt. På den
243 annen side, ligger det nye muligheter i både vindkraft, der lokalsamfunnene ønsker det, og hos
244 private aktører som ønsker å bygge ut kjernekraft i Norge. Senterungdommen skal være garantisten
245 for nasjonal kontroll over energipolitikken, og si nei til tettere integrering av strømmettet med
246 Europa.

247 Løsninger:

- 248 • Ta Norge ut av ACER, og si nei til alle forslag om videre integrering i EUs indre kraftmarked.
- 249 • Det skal ikke bygges nye utenlandskabler, og de vi har skal fases ut når avtaleperiodene er
- 250 utløpte.
- 251 • Vertskommunene skal ha veto rett i saker om utbygging av vindkraft.
- 252 • Kommunene skal få beholde sine egne kraftinntekter.
- 253 • Kommuner i samme strømregion skal kunne bruke statsforvalteren som klageorgan på
- 254 planlagte utbygginger som bruker en stor andel av den tilgjengelige kapasiteten.
- 255 • Norges gyteområder og fiskefelt skal vernes mot utbygging av havvind.
- 256 • Gi tilskudd til energieffektivisering og redusert forbruk, gjennom Enova.
- 257 • Strømmettet skal oppgraderes og bygges ut, der hvor det er behov.
- 258 • Øke bruken av fjernvarme og bergvarme i byer og større tettsteder.

- 259 • Behandling av konsesjonssøknadar for utbygging av kraftproduksjon må verte meir effektiv,
260 utan at det går på bekostning av kommunalt sjølstyre.
- 261 • Satse på norsk produksjon av biodrivstoff og bioenergi. Produksjon, salg og bruk av norsk
262 biodrivstoff skal være avgiftsfritt.
- 263 • Øke kapasiteten ved vannkraftverkene, gjennom oppgradering, og ved å tillate bruk av
264 sidevassdrag av vernede vassdrag til kraftproduksjon.
- 265 • Legge til rette for bygging av kjernekraftverk, herunder med en oppdatert atomenergilov
266 som gir rammebetingelser for etablering og drift av kjernekraftverk med sterk nasjonal
267 kontroll.
- 268 • Redusere anleggsbidraget slik at kostnadene for industrietableringer i distriktene blir lavere.
- 269 • Greie ut moglegheitene for etablering av geotermisk energiproduksjon i Noreg.

270 Mineralnæring

271 Norge er et land som er rikt på mineraler. Dette er en ressurs Norge må utnytte bedre og mer
272 effektivt. Både for sysselsetting og verdiskapning, men og for å bidra til det grønne skiftet. Det er
273 viktig at ringvirkningene av mineralnæringer skal komme lokalsamfunnet til gode.

274 I en tid der land utenfor Europa står for en større del av mineralutvinningen er det viktig at Norge
275 går foran og hevder sin plass i det internasjonale markedet, særlig på grunn av sikkerhetspolitiske og
276 etiske årsaker. Det er også viktig å forvalte mineralene langsiktig og miljøvennlig, samtidig ivareta
277 Norges interesser og selvforsyning av mineraler.

278 Løsninger:

- 279 • Øke aktiviteten med mineralutvinning i Norge.
- 280 • I konfliktområder skal lokale ønsker veie tyngst i behandlingen av konsesjoner
- 281 • Strenge krav til miljø og bærekraft må ligge fast i håndteringen av avfall
- 282 • Norge skal revidere tollsystemet og gjennomgå regelverket for mineralprodukter med mål
283 om å øke bruken av norsk naturstein.
- 284 • Bare tillate fjorddeponier dersom det er anbefalt ut i fra miljøfaglige råd.
- 285 • Framtidig utvinning av mineraler på havbunnen må kun skje om et kunnskapsgrunnlag viser
286 at det er bærekraftig og forsvarlig.

287 Fiskeri og havbruk

288 Ressursene i havet har Norge nytt godt av i over tusen år og vi vil fortsette å høste dem i all framtid.
289 De overordnede målene for Senterungdommen i fiskeri- og havbrukspolitikken er å sikre bærekraftig

290 ressursutnyttelse over tid, samtidig som næringene skal bidra til vekst og utvikling i lokalsamfunn,
291 langs hele kysten.

292

293 Fiskeri- og havbruksnæringene har over tid hatt høy lønnsomhet og sikret verdiskapning langs kyst-
294 Norge. De er også viktige for selvforsyninga i Norge. Samtidig krever næringene enorme
295 investeringer. Det er derfor viktig å sikre stabilitet og forutsigbare rammevilkår for næringene. Det er
296 også viktig å sikre at ungdom som ønsker å komme inn i fiskeri- og havbruksnæringene får mulighet
297 til det.

298

299 **Løsninger:**

- 300 • Sikre en differensiert flåte, med stabile rammebetingelser over tid.
- 301 • Foreta en større konsekvensutredning før man eventuelt innfører eierskapsbegrensning i
302 kystfiskeflåten.
- 303 • Sikre muligheten for de minste fartøyene i kystfiskeflåten til ha minst to i mannskapet
304 ombord, når samfiskeordningen avvikles, og det innføres en sammenslåingsordning.
- 305 • Videreføre fritak fra CO2-avgiften i fiskerinæringen.
- 306 • Omfordele en større andel av kvotene i åpen gruppe til rekrutteringskvoter, for å gi unge
307 større muligheter for å komme inn i næringa.
- 308 • Erstatte tilbudsplikten med en leveringsplikt.
- 309 • Styrke og håndheve leveringsplikten til norske mottak, også for havflåten.
- 310 • Øke hvalfangsten og fangst av andre sjøpattedyr.
- 311 • Stimulere til kommersiell fangst av pukkellaks i havet, for å hindre utbredelse av arten i
312 norske elver.
- 313 • Kystflåten skal kunne returnere søppelet dei får i trål/not gratis på land.
- 314 • Sette i gang et større arbeid med å rydde havbunnen for å unngå spøkelsesfiske.
- 315 • Øke støtten til forskning på alternative metoder for fjerning av lakselus og andre sykdommer
316 hos oppdrettsfisk.
- 317 • Sikre kommunenes rett til selvbestemmelse når det gjelder plassering av
318 oppdrettslokaliteter.
- 319 • Arbeide for at norskproduserte råvarer skal dekke oppdrettsfiskens proteinbehov, og ha et
320 mål om å fase ut bruken av soya i fiskefôr.

321 Samferdsel

322 Kollektivtransport

323 Noreg er eit langstrakt land, og eit godt og rimeleg kollektivtransporttilbod er ein føresetnad for
324 busetnad, arbeidsplassar og næringsliv i heile landet. Det er naudsynt med store satsingar både
325 innanfor drift og investering i kollektivtransporten. I store deler av Noreg er dagens
326 kollektivtransport for lite treffsikkert og i mange tilfelle også for dyrt. Både barn, ungdommar og
327 vaksne fortener eit fleksibelt, rimeleg og godt kollektivtransporttilbod nært der dei bur, anten ein
328 tek buss, ferje, hurtigbåt, fly, tog eller anna. Dersom vi skal nå klimamåla vi har forplikta oss til,
329 samstundes som vi gjer kvardagen til folk enklare, treng vi eit stort løft i kollektivtransporten i heile
330 Noreg.

331 Løysingar:

- 332 • Innføre eit rimeleg, nasjonalt månadskort for alle ungdommar under 25 år.
- 333 • Syte for eit vesentleg løft i fylkeskommuneøkonomien for å styrke kollektivtransporttilbodet
334 lokalt.
- 335 • "Heim for en 50-lapp" skal bli ei nasjonal ordning for alle mellom 14 og 23 år.
- 336 • Gjere alle ferjesamband og hurtigbåtsamband gratis for norske selskap og personar som bur
337 i Noreg. Utanlandske turistar og selskap skal betale full pris
- 338 • Bygge ut fleire pendlarparkeringar, innfartsparkeringar og sykkelhotell
- 339 • Realisere ferjeavløysingsprosjekt der dette kan gjennomførast som sjølvfinansierande for
340 fylkeskommunen.
- 341 • All kollektivtransport skal være universelt utforma.
- 342 • Billigare og fleire nattbussar i helgene.
- 343 • Staten skal kjøpe kapasitet på ekspressbussar som går på tvers av fylkesgrenser for å
344 oppretthalde gode tilbod.
- 345 • Sette strengere krav for bruk av statlige midler i byvekstavtaler i storbyområdene.
- 346 • Alle busser som går i rute- og skoleskyss trafikk skal ha belter på sitteplassene.

347 Jernbane

348 Senterungdommen vil fokusere på transport via jernbane i hele Norge. Vi ønsker et
349 jernbanenettverk som er nasjonalt kontrollert og støttet, som bidrar til lettere kollektivtransport.

350 Vi ønsker å gjøre det lettere for folk å bruke jernbanen i hele Norge både til jobb, skole, barnehage
351 og andre aktiviteter. For å få til dette må vi sørge for at EU ikke får mer makt over norsk jernbane. Vi
352 sier derfor nei til EUs Jernbanepakke IV.

353 Senterungdommen mener også at jernbanen er en sentral del av norsk beredskap og sikkerhet.
354 Dersom krig eller annen nød skulle oppstå er jernbanen viktig for transport av mennesker, varer og
355 gods.

356 **Løsninger:**

- 357 • Oppgradere det norske jernbanenettet.
- 358 • Sikre at prisene for kollektivtransport med jernbane er lave.
- 359 • Bygge Nord-Norgebanen.
- 360 • Arbeide for å koble sammen norsk og finsk jernbane ved å etablere en forbindelse mellom
361 Skibotn og/eller Kirkenes i Nord-Troms og Finmark.
- 362 • Sikre nasjonal kontroll over jernbanen og ta Norge ut av EUs jernbanepakker.
- 363 • Gjenopprette nasjonal kontroll over jernbanen ved å trekke Norge ut av EUs jernbanepakker,
364 og reversere oppsplittingen av sektoren ved å samle Bane Nor, Entur, Norske Tog, Mantena
365 og Vy i ett statlig selskap med ansvar for både infrastruktur, drift og vedlikehold.
- 366 • Påse at bedrifter som driver med jernbanevirksomhet utøver sin plikt med å sette opp og
367 vedlikeholde gjerder langs jernbanestrekninger der mennesker og dyr ferdes, samt øke
368 bevilgningen til dette arbeidet.
- 369 • Etablere flere lange kryssingsspor på jernbanen for å kunne overføre enda mer gods fra vei
370 til jernbane, slik at man sparer miljøet og avlaster veinettet.
- 371 • Ikkje tillate at ein kuttar ut stoppestadar for å auke punktligheit på jernbanen
- 372 • Sikre passasjerers mulighet til å reise kollektivt med jernbane gjennom utskifting av gamle
373 togsett.

374

375 **Veg og persontrafikk**

376 Vegnettet er avgjerande for transportsystemet i Noreg, med stor tyding for både næringsliv og
377 lokalbefolkning. Riks- og fylkesvegnettet skal bli enno betre i åra som kjem. Liv og helse skal
378 prioriterast i utbetring vegar og gode veger i lokalsamfunna er viktigare enn store prestisjeprosjekt.
379 Det må bli enklare med personleg transport for unge, særleg i distrikts-Noreg.

380

381 **Løysningar:**

- 382 • Rassikringsprosjekt må bli gjennomført før andre tiltak på vegnettet.
- 383 • Liv og helse, som rassikring og forsvarlig tunnelstandard, skal prioriteres i utbedring av
384 veinettet

- 385 • Firefelts motorveg skal vere unntaket, ikkje regelen.
- 386 • Vegmidlane verte fordelt ut ifrå ein fordelingnøkkel som ivaretek verdiskaping og
- 387 lokalsamfunn i heile landet.
- 388 • Tillate EPA-traktor i Noreg for 16-åringar.
- 389 • Tillata motorferdsel i utmark på eigen grunn.
- 390 • Tilretteleggje for desentralisert oppkøyring og teoriprøve.
- 391 • Betre tilbodet ved dei lokale trafikkstasjonane.
- 392 • Bestått oppkøyring i førarkortklasse T og B skal automatisk også kvalifisere til førarkortklasse
- 393 BE.
- 394 • Gjere det rimelegare for ungdom å få førerkort.
- 395 • Momsfritak til trafikkskular i sentralitetsklasse 5 og 6.
- 396 • At det vert løyvd meir pengar til tunelloppgradering.
- 397 • Det må bli gjennomført eit reelt løft for fylkesvegane.
- 398 • Vegprosjekt burde ta utgangspunkt i heile vegstrekninga og ikkje berre enkeltbitar.
- 399 • Jobbe for at Nye Veier AS får ansvaret for vegutbygging, mens Statens vegvesen i større grad
- 400 fokuserer på drift, vedlikehold og kulturtiltak knyttet til veinettet.
- 401 • Bompenger skal ikkje nyttast til annet enn bilveg.
- 402 • I størst mogleg grad nytte lokale entrepenørar på vegprosjekt.
- 403 • Forbud mot å nytte entrepenørar frå land som utgjør ei tryggleikspolitisk trugsel.
- 404 • Fjerne plombering på moped, ATV, RTV og UTV og tillate kjøring i 60 km/t, men ha strengare
- 405 krav til opplæring.
- 406 • Vegar skal dimensjonerast etter behovet lokalt, slik at ein nyttar pengane mest effektivt og
- 407 hindrar unaudsynt nedbygging av matjord.
- 408 • Styrke fylkeskommunenes økonomi, slik at fylkesveinettet kan utbedres i større skala.

409

410 Sjøfart

411 Dei neste åra står norsk sjøfart ovanfor ei rekkje utfordringar. Særleg med tanke på konkurranse frå

412 internasjonale rederi, klimaomstilling og kampen om arbeidskraft. For Senterungdomen er løysinga å

413 leggje til rette for norsk eigarskap og drift, syte for at næringa kan omstille seg og at ein effektivt kan

414 utdanne den kompetansen vi treng i heile Noreg.

415 Utfordringane krev ei heilskapleg tilnærming frå både næringa sjølv og myndighetene for å sikre ein

416 konkurransedyktig og berekraftig sjøfartssektor i framtida. Sjøfarten treng også å gå gjennom ei

417 klimaomstilling der avgrensing av turisttrafikken er ein god start.

418

419 **Løysingar:**

- 420 • Noreg skal vere verdsléiande når det kjem til å utvikle ny skipsteknologi.
- 421 • Støtte opp om fag- og høgskuletilbodet for sjøfolk.
- 422 • Legge til rette for lokalt tilpassa kviletidsordning.
- 423 • Avgrense cruiseskiptrafikken i norske verdsarvfjordar.
- 424 • Senke promillegrensa til sjøs til 0,2

425

426 **Infrastruktur**

427 Infrastrukturen knyt landet saman, gir moglegheit til kommunikasjon mellom folk og er avgjerande
428 for busetnad i heile Noreg. Det tyder at det offentlige lyt ta ansvar for at det vert bygga ut internett,
429 mobilnett, veg, jarnbane, havner, straumtilgong og flyplassar der det bur folk. Når det private
430 byggjer ut denne infrastrukturen er det gjerne dei mest sentrale områda der det er
431 "samfunnsøkonomisk lønsamtt" som blir prioritert, medan distrikta må vente på dei same
432 investeringane. Senterungdomen meiner at staten må ta ansvar for å byggje ut infrastruktur nært
433 der folk bor, også utanfor dei store byane.

434 Vi ser også at delar av infrastrukturen som kommunene har ansvar for, slik som vatn og avløp, får eit
435 større vedlikehaldsetterslep. Difor er det viktig at staten investerer pengar og får et nasjonalt løft på
436 vatn og avløp.

437 **Løysingar:**

- 438 • Sikre at alle husstander har tilstrekkelig mobilnett i hele landet
- 439 • Sikre hele landets befolkning tilgang til raskt bredbånd.
- 440 • Syte for eit statleg løft for vedlikehaldsetterslepet på vatn og avløp.
- 441 • Leggje til rette for at norske, fortrinnsvis lokale, entreprenørar skal byggje ut ny
442 infrastruktur.
- 443 • Sikre nasjonal kontroll over samfunnskritisk infrastruktur.
- 444 • Innarbeide millitær beredskap i flere utbygginger av samfunnskritisk infrastruktur.
- 445 • Definere skytebanar som kritisk infrastruktur

446

447 **Fly**

448 Flytilbodet på kortbanenettet er ein viktig del av kollektivtransporttilbodet i Noreg, og er med på
449 knytte landet saman. Senterungdomen vil ta vare på norske lufthamner, men samstundes må ein ta

450 grep for å få ned utsleppa knytt til luftfarten. Difor vil vi arbeide for elektrifisering og utsleppskutt i
451 flytrafikken.

452 **Løysingar:**

- 453 • Styrke rutetilbodet til flyplassar i distrikta og halde fast ved ordninga med statlege rutekjøp i
454 luftfarten.
- 455 • Gjenopprette nedlagte flyplasser i distriktene.
- 456 • Ved nedlegging av flyplassar skal kommunen få tilbod om å overta arealet.
- 457 • Avinor sal drifte alle norske flyplassar med passasjertrafikk.
- 458 • Gjere FOT-ruta endå billigare for hybelbuarar på vidaregåande som er avhengige av å ta fly
459 til og frå hybelen.
- 460 • Utarbeide ei plan for forsyning av elektrisitet og hydrogen på kortbanenettet i Noreg.
- 461 • Få ned utsleppa frå luftfarten ved å bruke avgifter til å stimulere til bruk av dei mest
462 miljøvenlege fly- og drivstofftypene.
- 463 • Skrote flypassasjeravgifta på kortbanenettet.
- 464 • Gjenopne Rygge lufthamn for å unngå 3. rullebane på Gardermoen.

465

466 **Klima, natur og miljø**

467 Klimaet og miljøet er ein føresetnad for livet på jorda slik me kjenner det i dag. Menneske er i
468 kvardagen meir skilt frå naturen enn nokon gong tidlegare, og fokuset på økonomisk vekst bidreg til
469 auka forbruk, auka arealbruk og meir avfall. Difor må befolkninga bu seg på eit villare og våtare
470 klima. Jamvel er me heilt avhengige av dei tenestene og ressursane som naturen gir oss. Naturen gir
471 oss moglegheita til matproduksjon, rekreasjon, turisme og uttak av ressursar dersom me har ein
472 berekraftig forvaltning av han.

473 Senterungdomen meiner klima- og miljøpolitikken må bli styrt etter tanken om berekraftig bruk av
474 norske naturressursar. Vi ynskjer eit samfunn i samspel med naturen, og ein klok forvaltning der bruk
475 og vern går hand i hand. Vi skal levere frå oss jorda i betre stand enn slik den var då vi kom hit.

476 **Løysingar:**

- 477 • Jobbe for at Noreg skal nå sine klimamål i samsvar med Parisavtalen, og bidra til at andre
478 land også gjer det.
- 479 • Berekraftsmåla skal implementerast, og leggjast til grunn for all samfunnsplanlegging i
480 offentleg sektor.

- 481 • Innføre klimatoll på mat som er produsert i utlandet som er mulig å produsere i Norge
- 482 • Styrke satsingen på ladenettverket i distriktene
- 483 • Kommunar som vert råka av ekstremvêr og naturkatastrofar som følgje av klimaendringar
- 484 skal få erstatning som monnar til å byggje opp at øydeleggingar på infrastrukturen.
- 485 • Gjere det enklare for kommunar og privatpersonar å få pengar til tryggingstiltak mot
- 486 naturkatastrofar.
- 487 • Skalere ned hytteutbygging i ubygd natur.
- 488 • Innføre ei panteordning for retur av plast og ei materialavgift på ikkje-resirkulert plast for å
- 489 stimulere til meir resirkulering.
- 490 • Grundig overvaking og forsvarleg handtering av nye artar som kjem inn i landet.
- 491 • Gi pengar til kommunar og fylkeskommunar for å utgreie og innføre tiltak som har positiv
- 492 effekt på pollinerande insekt.
- 493 • Avgrense utbygging i myr og skog som ikke tidligere har vært flatehogd så langt det er
- 494 mogleg.
- 495 • Intensivere kampen mot uønskede fremmede arter, og regulere importen og sal av
- 496 fremmede hageplanter i større grad enn i dag.
- 497 • Opprette fleire leveringspunkt for landbruksplast i heile Noreg.
- 498 • Stimulere til bruk av utmarksbeite gjennom eit auka seter- og utmarksbeitetilskot.
- 499 • Staten skal jobbe for at næringa skal få gjennomført tiltaka i klimaavtalen for jordbruket,
- 500 gjennom å sikra finansiering av tiltaka i avtalen og utan at det tyder nedskalering av
- 501 arbeidsplassar og produksjon i jordbrukssektoren.
- 502 • Ei storstilt satsing på næringar som nyttar fornybare ressursar og bidreg til eit bioøkonomisk
- 503 løft for norsk økonomi.
- 504 • Beitekartlegging skal ligge føre ved utgreiing av hytter. Det må bli forbode å bygge hytter i
- 505 beiteområde med svært god kvalitet.
- 506 • Øke midlene til forebyggende tiltak mot ras og flom.
- 507 • Ta tilskot for biogassproduksjon ut av jordbruksoppgjeret og over på Bionova.
- 508 • Stille krav om nitrogenrensing av avløpsvann som renner ut i Oslofjorden eller ut i de store
- 509 elvene som ender i Oslofjorden, og bidra med statlig støtte til oppgradering av de
- 510 kommunale renseanleggene for å oppfylle kravet raskest mulig.
- 511 • Fjerne merverdiavgiften på reparasjoner og ved salg av brukte klær
- 512 • Redusere lysforurensning gjennom å etablere en praksis for å utarbeide belyningsplaner for
- 513 nye bolig- og hyttefelt.

- 514 • Ivareta nasjonale laksefjorder og nasjonale laksevasdrag, og sikre en bærekraftig
- 515 villaksbestand som tillater tradisjonelt laksefiske.
- 516 • Ivareta villrein, som er en nasjonal ansvarsart, og prioritere tiltak som ikke reduserer
- 517 allmennhetens tilgang til fjellområdene.
- 518 • Fortsette kampen mot etablering av villsvin i Norsk fauna
- 519 • Sikre lik lov i hele landet, ved å innføre fjelloven i Norland og Troms

520 Rovvilt

521 Senterungdommen ynskjer ein streng rovdyrpolitikk der omsynet til matproduksjon veg tyngst.
522 Bestandsmåla i rovviltpolitikken er eit absolutt maksimum på tal dyr, og alle dyr over bestandsmåla
523 skal takast ut. Det skal også vere låg terskel for å ta ut dyr som har ført til dokumenterte tap av
524 husdyr.

525 Noreg har ikkje ansvaret for å bevare finsk-russisk ulv, og vi held fast på vår nullvisjon for ulven i
526 Noreg.

527

528 Løysingar:

- 529 • Forvaltninga av rovvilt skal inn i landbruksdepartementet for å sikre ein heilskapleg vurdering
- 530 av dei ulike omsyna. Forvaltninga må i større grad byggje på regional og lokal kunnskap.
- 531 • Jerv, gaupe, bjørn og ørn skal haldast innanfor bestandsmåla og skal kunne bli teke ut raskt
- 532 for å redusere skadar på beitedyr og økonomiske tap.
- 533 • Det skal vere nullvisjon for ulv
- 534 • Rovdyrkontaktane må bli gjeve tillit til å utøve skjønn i arbeidet med å dokumentere dyr som
- 535 er tekne av rovdyr.
- 536 • Innføre kvotejakt på hav- og kongeørn.
- 537 • Tillate lisens og skadefelling med laus på drevet halsande hund og tillate trening av desse.
- 538 • Tillate termisk sikte i skadefelling
- 539 • Gje lisensjegarar rettsvern på same linje med offentlege tenestemenn.
- 540 • Tillate bruk av motoriserte kjøretøy inkludert helikopter til lisensfelling og skadefelling av
- 541 store rovdyr
- 542 • Innføre ståande fellingstillatelse på dei store rovdyra i beiteprioriterte område
- 543 • Utvide registreringsperioden for familiegrupper av gaupe t.o.m 31.mars, og justere kravene
- 544 for spor for å tilpasse at familiegrupper av gaupe ofte vil trø i samme fotspor.

545 •

546

547 Helse

548 Helsetjenestene

549 Senterungdommen vil jobbe for trygge og desentraliserte helsetjenester i hele Norge. Både primær-
550 og spesialisthelsetjenestene skal være tilgjengelig for hele befolkningen. Etter innføringen av
551 helseforetaksmodellen på starten av 2000-tallet har det norske helsevesenet utviklet seg i retning av
552 å bli mer likt det private næringslivet, der pasienter behandles som kunder, og helsepersonell som
553 leverandører av produkter og tjenester. Denne utviklingen går på bekostning av pasientenes
554 sikkerhet, og muligheten til å tilby tjenester i hele landet.

555 Løsninger:

- 556 • Erstatte dagens helseforetaksmodell med en demokratisk modell, som sikrer folkevalgt
557 styring over sykehusene.
- 558 • Bedriftsøkonomiske prinsipper skal ikke lenger være førende for styringen av norske
559 helsetjenester.
- 560 • Vi må legge til rette for at ein har nok sjukepleiarar og/eller andre helsearbeidarar i
561 distriktet, også i framtida.
- 562 • Øke rammefinansieringen av norske sykehus.
- 563 • Øke grunnbemanninga i helsetjenestene og kompetanseheving.
- 564 • Øke antallet LIS1-stillinger til 1500 i året for å sikre tilgangen på norske fastleger og
565 spesialister.
- 566 • Bruke velferdsteknologi aktivt til å lette arbeidshverdagen for norsk helsepersonell.
- 567 • Gjøre tannlegebehandling til en del av egenandelsordningen.
- 568 • Øke aldersgrensen for egenandeler i helsetjenesten fra 16 til 19 år.
- 569 • Øke antall gynekologer i distriktene.
- 570 • Innføre et felles datasystem for helsetjenestene i Norge.
- 571 • Styrke jordmortjenesten i hele landet
- 572 • Norge skal bli verdensledende innen forskning på kvinnehese
- 573 • Styrke de lokalmedisinske sentrene.

574

575 Rus

576 Senterungdommen sin ruspolitikk er streng, men rettferdig. Vi har lenge vært tydelig og mener at
577 bruk og besittelse av narkotiske stoffer skal være ulovlig. Samtidig mener vi at tyngre rusmisbrukere
578 skal få hjelp og rehabilitering. Senterungdommen er bekymret for utviklingen de siste årene. Vi må
579 fortsette å ta kampen mot normalisering av narkotika og sørge for at dagens barn og unge vokser
580 opp i samfunn fri for narkotika. Politiet må få flere virkemidler i kampen mot narkotika.

581 Løsninger:

- 582 • Bruk og besittelse av narkotika skal fortsatt være ulovlig og straffbart.
- 583 • Rusavhengige skal få hjelp og tilbud om rehabilitering.
- 584 • Gi politiet flere virkemidler for å avsløre bruk og besittelse, ved blant annet kroppssvisitering,
585 narkotikahund og gjennom søking av telefon.
- 586 • Hyppigere ruskontroll på steder med høy sannsynlig for narkotikabruk.
- 587 • Utvide tilbudet for rusbehandling i private institusjoner.
- 588 • Gi politiet meir ressurser og verktøy for å kunne raskere avdekke og spore opp også straffe
589 de som forsøker å selje og markedsføre for narkotika på sosiale medier og liknande.
- 590 • Jobbe for at personer i alvorlige rusproblemer, som er en fare for seg sjølv kan bli innlagt
591 mot sin vilje på rehabiliteringssenter og liknande.
- 592 • Oppfølging og samarbeid med pårørende til rusmisbrukere må styrkest.
- 593 • Styrkje ettervernet i psykisk helse og rus
- 594 • Stryke akutttilbudet i tverrfagleg spesialisert rushelsehjelp (TSB).
- 595 • Videreføre og videreutvikle etablert praksis med ruskontrakter for unge som blir tatt for bruk
596 av narkotika

597 Folkehelse

598 Folkehelse handler om å fremme en aktiv og sunn livsstil, for å forhindre sykdommer og gi folk
599 muligheten til å leve lengre, friskere liv. Det er viktig å ruste samfunnet mot epidemier, pandemier
600 og den økende trusselen som antibiotikaresistente bakterier utgjør. Å sikre en god folkehelse
601 handler om å både gjøre enkeltmenneskers liv bedre, samtidig som vi sparer samfunnet som helhet
602 enorme kostnader, ved å forebygge, slik at vi slipper å behandle.

603 Løsninger:

- 604 • Forbudet mot reklame som retter seg mot barn skal håndheves strengere, også på sosiale
- 605 medier.
- 606 • Skjerpe reglene for merking av mat.
- 607 • Gi alle videregående elever i landet tilbud om gratis vaksine mot hjernehinnebetennelse.
- 608 • Fjerne momsen på norskprodusert frukt og grønt.
- 609 • Innføre forbud mot smakstilsatt vape.
- 610 • Tillate tobakksfri snus.
- 611 • Strengere merking av sukker og godteri i butikken, samt regulering av plassering av godteri i
- 612 butikk.
- 613 • Bygge flere uteområder med utendørs treningsapparater som er tilpasset alle for å fremme
- 614 fysisk aktivitet og helse i lokalsamfunn.
- 615 • Tilgjengeliggjøre flere uteområder for personer med funksjonsnedsettelse.
- 616 • Strengere sukkeravgift på godteri, gjere det billigere med sunne varer.
- 617 • Bytte ut HPV-vaksina i det Norske barnevaksinajonsprogrammet frå Cervarix-vaksina til
- 618 Gardasil 9-vaksina.

619 Eldreomsorg

620 Senterungdommen vil ha en eldreomsorg der livsglede er i fokus. Folk skal kunne leve gode liv i hele

621 landet. Eldreomsorgen foregår først og fremst i kommunene og vi må sørge for at kommunene er i

622 stand til å håndtere eldrebølgen og opprettholde kvalitet i omsorgstilbudet. For Senterungdommen

623 er det viktig at det er et godt samarbeid mellom kommunen, ideelle aktører, pårørende og frivillige.

624 Flere eldre må også få bo hjemme lengre for å unngå trykk på institusjonsplasser. Derfor må det bli

625 enklere å bygge om boligene til livsløpstandard og vi må gi eldre mulighet til å få bedre helse.

626 Løysingar:

- 627 • Legge til rette for at eldre kan bo lengre hjemme, blant annet gjennom oppretting av
- 628 tilskudd for bygging av, eller tilpassing til, generasjonsboliger.
- 629 • Jobbe for fleire møteplassar på tvers av generasjonar, gjerne i samarbeid mellom
- 630 eldreomsorgen og oppveksttilbudene
- 631 • Øke tilskuddet til kommunene for å sikre god bemanning i eldreomsorgen.
- 632 • Gi eldre et variert aktivitetstilbud av høy kvalitet
- 633 • Ideelle aktører skal er et viktig supplement for den offentlige eldreomsorgen.
- 634 • Mat som serveres på offentlige institusjoner skal være norsk, og eldre skal ha muligheter for
- 635 et variert kosthold, som også består av kjøtt og fisk.

- 636 • Styrkje ordningar som gjer det mogleg for kommunane å byggje aldersvenlege bustadar i
637 nærleiken av relevante kommunale helsetenestar

638 Psykisk helse

639 1 av 5 ungdommer har i dag psykiske problemer og halvparten av Norges befolkning kommer til å
640 preges av psykiske lidelser en gang i løpet av livet.

641 For å endre denne prognosen er vi nødt til å ta grep. Psykiske lidelser vil ikke bare ramme den
642 enkelte, men også pårørende og nettverket rundt. Senterungdommen vil derfor prioritere
643 forebyggende tiltak.

644 Flere regjeringer har økt pengebruken på behandling av psykisk helse, samtidig har antall mennesker
645 med psykisk uhelse økt proporsjonalt. Vi som samfunn må begynne å forebygge psykisk uhelse, for da
646 reduserer vi rehabiliteringen. Dette gjør vi blant annet ved å sørge for at all ungdom har noe nyttig
647 og meningsfylt i hverdagen.

648 Løsninger:

- 649 • Redusere ventetiden for oppfølging av psykiske plager.
- 650 • Bygge flere støttegrupper og brukerstyrte tjenester lokalt.
- 651 • Kommunale, forebyggende lavterskeltilbud innen psykisk helse skal styrkes og utvides.
- 652 • Det skal i større grad legges til rette for medikamentfrie behandlinger, slik som
653 hverdagsmestring og hverdagsrehabilitering.
- 654 • Gi alle i alderen 12-19 år tilbud om én årlig samtale med helsesykepleier, skolepsykolog eller
655 andre med tilsvarende kompetanse, etter modell fra tannhelsetjenesten.
- 656 • Stoppe nedbygginga i psykisk helsevern og auke talet sengeplassar innanfor psykiatrien.
- 657 • Alle som er psykisk syke og ønsker hjelp, skal få hjelp.
- 658 • Det må fortsatt være lov å bruke tvang innen psykiatrien, der hvor det vurderes å være til
659 pasientens beste.
- 660 • Øke antall døgnplasser i psykiatrien
- 661 • Alle studenter skal ha rett til gratis psykisk helsehjelp fra en fagperson, uavhengig av hvor de
662 er folkeregistrert

663

664 Sjukehus

665 I store system blir menneske små. I Noreg skal vi ha eit desentralisert og offentleg sjukehusstilbod
666 som gir tryggleik for folk rundt om kring i lokalsamfunna. Sjukehuspolitikken skal setje pasienten,
667 ikkje pengane, i fokus. Med dagens udemokratiske helseføretaksmodell er det særleg kvinner og

668 distrikta som taper. Senterungdommen meiner styringa av sjukehusa igjen må kome i dei folkevalde
669 sine hender.

670 **Løysingar:**

- 671 • Vi skal ha ein desentralisert sjukehusstruktur.
- 672 • Lokalsjukehusa må styrkast med midlar til oppgradering og kompetanseløft.
- 673 • Lovfeste retten til følgjetenester for fødande kvinner med meir enn ein time reiseveg til
674 føddeininga dei skal føde ved.
- 675 • Greie ut moglegheita for fleire kombinerte psykiatriske og somatiske einingar.
- 676 • Det skal ikke legges ned noen akutt- eller fødetilbud innen dagens vedtatte struktur

677 **Etikk i helsesektoren**

678 Senterungdommen mener det er viktig å ha en nyansert og konstruktiv debatt om de ulike etiske
679 dilemmaene som kan oppstå, særlig innenfor helsepolitikken. Teknologiske nyvinninger og framskritt
680 gjør at det stadig oppstår nye problemstillinger knyttet til hensynet til menneskeverd og livskvalitet.
681 Vi må ha respekt for at det finnes ulike synspunkter på denne tematikken. Senterungdommen skal
682 føre en politikk basert på føre-var-prinsippet, og den grunnleggende respekten vi må ha for hvert
683 menneskes egenverdi. For Senterungdommen er det svært viktig at abortlovgivninga i Norge er
684 forutsigbar, og ivaretar både kvinners rett til selvbestemmelse og fosterets rettsvern. En slik
685 lovgivning muliggjøres gjennom brede forlik i Stortinget, som står seg over tid.

686

687 **Løsninger:**

- 688 • Ha en restriktiv holdning til bruk av nye bio- og genteknologiske løsninger i helsesektoren.
- 689 • Videreføre dagens grense for selvbestemt abort.
- 690 • Forby privat gentesting av barn. En slik tjeneste skal kun tilbys av det offentlige helsevesenet
691 og skal kun omhandle genetiske sjukdommar.
- 692 • At fastleger ikke skal ha reservasjonsrett mot å henvise til abort, eller til å unngå å gi kvinner
693 prevensjonsmidler.
- 694 • Midlertidig stanse tilbud om pubertetsblokkere for transpersoner under 18 år, inntil at
695 langvarige konsekvenser av hjelpemidlene er nærmere utredet. Pasienter som allerede
696 mottar pubertetsblokkere, skal kunne fortsette behandlingen.
- 697 • Opprette et offentlig register for å kople donor, donorsøskan og donorunnfangede blitt til
698 ved anonym sæddonasjon, der samtykke skal være sentralt.
- 699 • Ikke tillate altruistisk surrogati i Norge.
- 700 • Ikke tillate aktiv dødshjelp

701 Økonomisk politikk

702 For Senterungdommen er det viktig å føre en trygg og bærekraftig økonomisk politikk over tid. Vi vet
703 at de neste tiårene vil bringe med seg store utfordringer for det norske samfunnet, som gjør at vi må
704 tenke annerledes om hvordan vi forvalter vår felles pengebinge. Ved utforming av statsbudsjett kan
705 man i mindre grad enn før lite på oljepenger. Framover kreves det hardere prioriteringer for å
706 opprettholde en bærekraftig økonomi. Senterungdommen vil opprettholde et moderat skattenivå,
707 som ivaretar velferdsstaten vår. Skattesystemet må gjøre det lønnsomt å arbeide og investere i
708 næringsvirksomhet, samtidig som de rikeste i Norge skal bidra med sin rettferdige andel. I
709 utformingen av framtidige statsbudsjett vil det være behov for omfattende kutt i statlig byråkrati.

710

711 Løsninger:

- 712 • Fjerne formueskatten på arbeidende kapital
- 713 • Pålegge cruiseskipene en klima-/utslippsskatt som skal i stor grad komme lokalsamfunnet til
714 gode.
- 715 • Gi kommunene mulighet til å innføre lokal turistskatt.
- 716 • Innføre en progressiv arveskatt med et høyt bunnfradrag på 50 millioner.
- 717 • Bryte opp daglegvarekjedene, og styrkja innverknaden til råvareprodusentane ved å
718 innskrenke moglegheit for vertikal integrering og egne merkevarer.
- 719 • Personer som flytter formuesverdier, og bedrifter som omregistreres, til utlandet må betale
720 en "exit-skatt".
- 721 • Innføre et jobbskattefradrag for unge under 30 år.
- 722 • Ved behov for økte statlige inntekter skal kutt i byråkrati og økning i det progressive
723 skattesystemet prioriteres framfor avgiftsøkninger, som rammer skjevt.
- 724 • Fjerne arbeidsgiveravgift for alle under 21 år
- 725 • Innføre svalbardskatt i tiltakssonen i Finnmark og Nord-Troms
- 726 • Legge ned digitaliseringsdepartementet
- 727 • Legge ned, eller kutte den offentlige finansieringen til, følgende etater og virksomheter:
 - 728 ○ Jernbanedirektoratet
 - 729 ○ Politidirektoratet
 - 730 ○ KORO – Kunst i det offentlige rom
 - 731 ○ Transportøkonomisk institutt
 - 732 ○ Kulturtanken
- 733 • Kutte 10 % av alle direktørstillinger i det statlige byråkratiet i løpet av stortingsperioden.

- 734
- Redusere konsulentbruk i offentlig sektor.
- 735
- Innføre makstak på bonusutbetalinger til ansatte i statlig eide virksomheter, og kreve et
- 736
- bonuser fordeles jevnt til alle ansatte.
- 737
- Øke sparebeløpet i IPS
- 738
- Norske mikrobryggeri og vinprodusentar skal få selje eigenprodusert vare innanfor gitte
- 739
- alkoholprosentar på eigne utsal, herunder fra egen gård. Regelendringen må også omfatte
- 740
- sterkøl.

741 Arbeid og velferd

742 Arbeidsliv

743 Senterungdommen mener det å sikre at alle har en jobb å gå til er noe av det viktigste vi gjør som

744 samfunn. Å ha en jobb gir både trygghet, og mening i hverdagen, for den enkelte. Det lønner seg

745 også for samfunnet som helhet at flest mulig har et arbeid å holde på med. I arbeidslivspolitikken skal

746 den norske modellen og trepartssamarbeidet fortsatt være bærebjelken i framtidig politikutvikling.

747 Norske arbeidstakere skal ha norske lønns- og arbeidsvilkår. Arbeide med å sørge for at færre unge

748 havner i utenforskap, og heller kommer seg inn i et utdanningsløp og jobb.

749 Løsninger:

- 750
- Videreføre normen om hele, faste stillinger i arbeidslivet.
- 751
- Fjerne overflødige regler, rapporterings- og dokumentasjonskrav.
- 752
- Nye statlige arbeidsplasser skal som hovedregel legges utenfor de største byene.
- 753
- Verne om det norske trepartssamarbeidet, og videreføre frontfagsmodellen for de årlige
- 754
- lønnsforhandlingene.
- 755
- Ha som mål at lønnsforhandlingene skal bidra til å utjevne økonomiske forskjeller over tid,
- 756
- ved å løfte lavtlønnsyrker i forhandlingene.
- 757
- Opprette flere nye VTA og VTO plasser
- 758
- Arbeidsrettet rehabilitering i spesialisthelsetjenesten for unge voksne må ytterligere
- 759
- forsterkes
- 760
- Erstatte alle særaldersgrenser for ulike yrker med et krav om jevnligere helsekontroller.

761 Velferd

762 En av velferdsstatens hovedoppgaver er å legge til rette for at folk kan leve gode liv uansett hvilken

763 livssituasjon de står i. Dette for å hindre nød og utenforskap. Derfor er det viktig at dagens

764 velferdsstat videreføres. Det skal være trygt å bo og leve i Norge.

765 Fremover vil det bli økt press på velferdsstaten, og det må jobbes for å gjøre velferdsstaten i stand til
766 å takle de utfordringene som kommer. Disse utfordringene består blant annet av at vi blir flere eldre
767 og at flere unge blir uføre og står utenfor arbeidslivet.

768 Vi må fremover sørge for at nivået på ytelsene er slik at man kan leve fullverdige liv, samtidig som
769 det skal lønne seg å jobbe. For Senterungdommen er arbeidslinja viktig. Likevel er det forebyggende
770 arbeidet viktigst, slik at vi sørger for at folk ønsker å jobbe.

771 **Løsninger:**

- 772 • Se på dagens sykelønnsordning
- 773 • Legge til retter for at folk skal få utnytte restarbeidsevnen sin.
- 774 • Styrke NAV sine ressurser for å sørge for tett oppfølging av unge, med mål om å få flere ut i
775 arbeidslivet.
- 776 • Øke potten til midlertidig og varig lønnstilskudd til arbeidsgiver fra NAV.
- 777 • Aktivitetsplikt på mottakere av sosialstønad i arbeidsfør alder

778 **Bustadpolitikk**

779 I Noreg er det lange tradisjonar for at bustadar er sjølveigde. I dag er det store utfordringar knytt til
780 bustadsmarknaden, både i byane og i distrikta. I byane er bustadprisane høge, og ungdom kjem seg
781 ikkje inn på marknaden. I distrikta er det dyrt å bygge bustadar, og hus tapar seg i verdi så fort dei er
782 ferdigstilt. I tillegg står mange gamle hus tomme, og bør reddast før dei forfell meir.

783 Gjere det rimelegare å byggje i distrika, vil ein få fleire inn på bustadmarknaden. Det må også systast
784 for ein meir variert bustadmarknad, og fleire bustadar der menneske kan bu heile livet.

785 **Løysingar:**

- 786 • Styrke husbanken for å få fleire ut på bustadmarknaden.
- 787 • Styrke leige-til-eige ordningar.
- 788 • Få ned bustadprisane i byane, og få fleire unge inn på bustadmarknaden.
- 789 • Heve maksgrensa på BSU til 30 000 kr årlig med et totalt sparbeløp på 400 000 kroner og et
790 skattefradrag på 20%.
- 791 • Auke fokuset på gjenbruk og renovering av gamle hus som står tomme i dag.
- 792 • Det innføres eit nasjonalt tilskot for bustadbygging i kommunar med sentralitetsklasse 5 og
793 6. Bygging av bustad med livslapsstandard og universell utforming skal få tilskot. Unge
794 under 35 år får et statleg tilskot til bygging av bustad.
- 795 • Byggje fleire hus i norsk tre.

- 796 • Fornye Husbankens prosjekt «Boligetablering i distriktene» for å stimulere til ulike typer
- 797 boliger i kommuner med et usikkert boligmarked.
- 798 • Gjere det enklare for unge foreldre å få bustadslån.
- 799 • Gjere det enklare å bygge eit andre kårhus på gardar
- 800 • Senke standarskrav til boligbygging
- 801 • Senke egenkapitalkravet til 10% for de under 30 år.

802

803 Justis og beredskap

804 Naudetatar

805 Naudetatane brannvesen, ambulanse og politi er fyrstehandsberedskapen i Noreg ved ulykker, kriser
806 og kriminelle hendingar. Alle skal ha tilgang til rask hjelp frå naudetatane, uavhengig av om ein bur i
807 by eller bygd. Desse etatatane er sentrale for min og din trygghet i hverdagen.

808 Ein er avhengig av at flinke folk vel desse yrka og vel i stå i dei. Vi ynskjer å avbyråkratisere desse
809 etatane slik at ein får folk i felt og færre på kontor. Vi i Senterungdommen er mot kontorstyre og
810 skjemavelde.

811 Løysingar:

- 812 • Styrke det førebyggjande arbeidet i politiet.
- 813 • Innføre generell væpning av politiet.
- 814 • Øke muligheten for gjennomføring av Stortingsvedtak om langtidsplan for politiet og nytt
815 politirolleutvalg
- 816 • Sikre gjennomføring av Stortingsvedtak om langtidsplan for politiet og nytt politirolleutvalg.
- 817 • Nå bemanningsmålet om to polititenestepersoner per 1000 innbygger.
- 818 • Mindre detaljstyring og rapporteringskrav for alle naudetatene.
- 819 • Innføre identitetsskjerming for polititilsette.
- 820 • Garantere jobbtildbud til ferdig utdanna frå politihøgskolen innan to år.
- 821 • Krav til responstid skal bli oppfylt i alle politidistrikt.
- 822 • Innføre responstidskrav i ambulansenesta.
- 823 • Brannvesenet skal vere eit kommunalt ansvar og den vellukka desentraliserte organiserina
824 av brannvesenet må oppretthaldast.
- 825 • Utrykningsleiar må få den opplæringa dei treng for å handtere det ansvaret dei er pålagt
826 dersom dei når fyrst fram i situasjonar med livstruande val.

- 827 • Brannvesenet sine fasilitetar skal oppfylle krav til arbeidsmiljølova.
- 828 • Innføre eit gebyrssystem der det ansvarlege departementet for statlege naudetater må
- 829 betale vertskommunane dersom brannvesenet må gjere den jobben helsevesenet eller
- 830 politiet skulle ha gjort.
- 831 • Justismessig gje fleire verkemiddel til politiet.
- 832 • Formalisere slukningsamarbeid mellom lokale brannvesen og bønder i aktuelle tilfelle.
- 833 • Styrke ambulansetenesta og hindre sentralisering av tilbodet.
- 834 • Styrke friviljuge organisasjonar som bidreg inn i rednings- og fyrstehjelpsoppgåver. Frivillige
- 835 som rykkar ut i arbeidstida, skal alltid få kompensert lønn for tida dei var borte frå arbeid.
- 836 • Sikre og styrke ordninga med yrkesskadeerstatning for psykiske seinskader. Alle som jobbar i
- 837 naudetatar får hjelp ved behov.

838 Beredskap

839 De siste årene har vi sett at verden bærer preg av vanskelige tider, krig og uro. Vi mener at
840 samfunnet må rustes bedre for uforutsette hendelser gjennom en økt norsk totalberedskap. Som
841 innbygger i Norge skal man føle seg trygg og ivaretatt uansett hvor man bor. Ved uforutsette
842 hendelser skal beredskapen være på plass og enkeltmennesket skal være sikret. Egenberedskap er
843 første forutsetning for trygghet. Fylkeskommunen og kommunen må styrkes med friske midler til
844 beredskap.

845 Løsninger:

- 846 • Ha beredskapslagring av smittevernustyr
- 847 • Sette i stand og oppgradere tilfluktsrom i hele landet
- 848 • Gjøre innbyggerne i stand til å takle nødsituasjoner
- 849 • Sivilforsvaret skal styrkes
- 850 • Ha 160.000 tonn korn og matvarer vi kan dyrke, høste og lagre selv i spredt
- 851 beredskapslagring. Dette tilsvarer 6 måneder med forbruk.
- 852 • Innføre krav om at ein skal byggje tilfluktsrom i nye offentlige bygg

853 Justis

854 Senterungdommen sin justispolitikk skal sikre trygghet og rettsikkerhet til enkeltindividet uansett
855 hvor i landet du bor. Våre løsninger på dette er å ha mer nærhet, tillit og forebygging.

856 Løsninger:

- 857 • Det må innføres et forbud mot å bruke familiemedlemmer som tolk

- 858 • Bruken av omvendt voldsalarm må økes
- 859 • Våpenloven skal bestå
- 860 • Ved fare for liv og helse skal ansatte i politiet og kriminalomsorgen ha rett på å få skjermet
- 861 sin identitet.
- 862 • Innføre en samtykkelov som definerer voldtekt som sex uten samtykke.
- 863 • Personer skal få tilbud som behandling og oppfølging i det offentlige etter å ha sonet i
- 864 fengsel.
- 865 • Øke kapasiteten i ungdomsfengsel.
- 866 • Øke kapasiteten til kriminalomsorgen og inn i norske fengsel
- 867 • Det skal være trygt å sone i norske fengsel. De innsatte skal ha tilgang til psykisk helsehjelp
- 868 under soning, med fokus på medisinfri behandling.
- 869 • Sikre gode arbeids- og soningsforhold ved fengsel i hele landet, gjennom nødvendige
- 870 oppgraderinger av bygningsmasse.

871 Oppvekst og utdanning

872 Barnehage

873 I barnehagen skal barn få lov til å leke, være nysgjerrige og få utfolde seg. For Senterungdommen er

874 det viktig at det skal være barnehager tilgjengelig uansett hvor du bor eller hvor mye penger du har.

875 Det er viktig at barnehagene har nok fagarbeidere og tilstrekkelig bemanning hele åpningstiden.

876 Mange barnehager i Norge er offentlige. Senterungdommen mener det er positivt at også ideelle

877 aktører kan drive barnehager, for å gi et mangfold av tilbud, og sikre full barnehagedekning i hele

878 landet.

879 Løsninger:

- 880 • Øke grunnbemanningen i offentlige barnehager, og gjøre det mer attraktivt å utdanne seg til
- 881 å bli barnehagelærer.
- 882 • Innføre et nærbarnehagetilskudd for kommunene, etter samme modell som
- 883 grunnskoletilskuddet.
- 884 • Sørge for at ideelle aktører har gode rammevilkår for å starte og drive barnehage.
- 885 • Sørge for at barna får en praktisk og jordnær opplæring, og legge til rette for at man kan
- 886 delta på jakt, slakting og andre former for høsting av naturressurser.
- 887 • Senke kravene for dokumentasjon slik at ansatte får mer tid til barna.
- 888 • Legge til rette for fleksibelt barnehageopptak

- 889 • Alle kommunale barnehager skal kunne legge til rette for at mat serveres i barnehagen.
890 Dette skal være en del av dagen til barna, og den skal være med å skape mestring, læring, og
891 et godt tiltak på tidlig innsats.

892

893

894 Grunnskule

895 Senterungdommen vil ha auka fokus på at inkludering og tilpassa opplæring kan bidra til å møte
896 mangfaldet i elevgrunnlaget. Bruk av ny teknologi opnar dører for meir engasjerande undervisning
897 og betre tilrettelegging for ulike læringsstilar. Større samarbeid mellom skule, heim og lokalsamfunn
898 er viktig for Senterungdommen. Vi vil styrke elevens sosiale, emosjonelle og faglige utvikling. Vi har
899 og tillit til lærarane sin kompetanse og ynskjer å styrke deira makt i klasserommet.

900 Løysingar:

- 901 • Ha meir fokus på leik i 1. klasse.
- 902 • At barn og unge skal ha rett på et variert skoletilbud nært der de bor.
- 903 • Styrke praktisk-estetiske fag.
- 904 • Ha meir praktisk læring i skulen.
- 905 • Tilrettelegge for fleire fysiske lærebøker.
- 906 • Syte for minst éin time fysisk aktivitet i laupet av ein skuledag.
- 907 • Innføre eit gratis måltid i skulen.
- 908 • Gjennomføre eit kompetanseløft om norsk jordbruk i grunnskulen.
- 909 • Styrke sidemålet og ha meir aktiv bruk av sidemål også i andre fag enn norsk.
- 910 • Gje moglegheit for opplæring i samisk eller kvensk på lik line med andre minoritetsspråk.
- 911 • Syte for at elevar har bøker på sitt hovudmål.
- 912 • Det skal være lov å gje lekser.
- 913 • Grunnskulen skal i hovudsak vere mobilfrie.
- 914 • Alle ungdomsskular skal tilby jegerprøva, trafikalt grunnkurs eller båtførarprøva som valfag.
- 915 • Øke fokuset på uteskole og nærmiljøfriluftsliv
- 916 • Styrke undervisningen i fremmedspråk i ungdomsskolen
- 917 • Vektlegge summativ vurdering i mindre grad
- 918 • En del av dokumentasjonskravene i skolen må fjernes, slik at lærere skal ha tid til å være
919 lærer
- 920 • Vurdere håndteringa av dagens privatskulelov

921 • Syte for at skuletilbod med alternativ pedagogikk blir ei reell moglegheit for elevar i heile
922 landet

923 • Øke tilstedeværelsen av helsesykepleier i grunnskolene

924

925 Videregående

926 Senterungdommen vil at ungdom skal ha en videregående skole nært der de bor. Dette er viktig for å
927 skape den framtidige kompetansen vi trenger og for å sørge for mindre utenforskap. For å tilby god
928 videregående opplæring må elevene få muligheten til å bo trygt og godt, enten det er hjemme, på
929 internat eller på hybel. Uansett hvor du bor skal du ha lik mulighet til utdanning i hele landet som gir
930 et sterkt faglig grunnlag videre.

931 Senterungdommen vil derfor fortsette satsningen på borteboere og desentralisert skoletilbud.

932 Borteboerstipendet skal økes ytterligere for å sikre at norsk skole forblir under gratis-prinsippet.

933 Løsninger:

934 • Gratisprinsippet skal framleis gjelde i videregående skule.

935 • Sikre at den enkelte fylkeskommune bestemmer inntaksordningen for videregående
936 opplæring.

937 • Gjøre skoleløpet mer fleksibelt gjennom å opprette flere utdanningsprogram som
938 kombinerer studieforbredende og yrkesfag.

939 • Øke borteboerstipendet.

940 • Reisestipend skal gjelde faktisk reise fra hjemsted til skole, ikke fra hjemkommunegrense til
941 skolekommunegrense.

942 • Justere satsene til utstyrsstipend i samsvar med det reelle kostnadsnivået innen de ulike
943 utdanningsprogrammene.

944 • Sørge for at fraværsreglementet i videregående skole blir praktisert på en fleksibel måte som
945 tar hensyn til både egenmelding, foreldremelding og gjenoppretter tilliten til foreldre og
946 elever.

947 • Gjøre det enklere å videreutdanne seg innenfor psykisk helse.

948 • Tilby førerkortstipend til elever som trenger økonomisk støtte.

949 • All trafikkopplæring skal være godkjent fravær.

950 • Alle elever som har behov skal bli tilbudt lastsikringskurs.

951 • Fylkeskommunene skal få et videregåendeskoletilskudd for hver videregående skole man
952 har.

953 • Gi helsesykepleier retten til å skrive ut sykemelding til videregående elever.

954 • La elever ta lappen som valgfag

955

956 Høgare utdanning

957 Høgare utdanning skal vere eit tilbod som er tilgengeleg over heile landet. Utdanningsinstitusjonane
958 er avgjerande for å få eit mangfald av arbeidstakarar i ulike yrke over heile landet. Det er svært viktig
959 å stimulere til at kritiske samfunnsfunksjonar har nok kvalifiserte folk. Eit breitt utdanningstilbod,
960 både sentralt og desentralisert er heilt avgjerande for å halde landet i gang.

961 Løysingar:

962 • Auke studiestøtta til 1,5 G.

963 • Høyere utdanning skal være gratis for alle norske studenter ved norske offentlige
964 utdanningsinstitusjoner.

965 • Syte for at tilbodet om høgare utdanning speglar behovet for arbeidskraft i samfunnet.

966 • Leggje til rette for at fleire kan ta etter- og vidareutdanning ved å sikre god finansiering av
967 slike utdanningstilbod.

968 • For å sikre eit nasjonalt mål om minst 50% utveksling blant norske studenter, må alle få
969 moglegheit til å reise på eit utvekslingsopphald i laupet av graden sin.

970 • Det bør byggast minst 3000 studentbustadar i Noreg årleg, til målet om dekningsgrad på 20
971 % er nådd.

972 • Styrke landbruksutdanningane ved universitet, høgskular og videregående skoler.

973 • Auke den økonomiske støtta til studentar som får barn i studietida.

974 • Oppretthalde og styrkje norsk fagspråk, både nynorsk og bokmål, gjennom støtteordningar
975 og andre tiltak.

976 • Øke antall studieplasser ved NMBU veterinærhøgskolen slik at flere kan ta utdanningen sin i
977 Norge.

978 • Innføre fleire samlings/nettbaserte landbruksutdanningar over heile landet.

979 • Alle universiteter og høgskular som eig sin eigen bygningsmasse skal framleis ha ansvaret for
980 å forvalte denne sjølv.

981 • Sikre tilskot til oppgradering av eldre studentbustadar til standardar i samsvar med
982 gjeldande lover, forskrifter og krav.

983 • Leggje til rette for meir berekraft ved utbygging og rehabilitering av studentbustadar.

- 984 • Sikre tilstrekkeleg og føreseieleg finansiering av studentane sine helse- og
- 985 meistringstenester.
- 986 • Utvide helsestasjonstilbodet for unge slik at tilbodet inkluderer alle semesterregistrerte
- 987 studentar.
- 988 • Arbeide for å endre forskrift om pasient- og brukerrettigheter i fastlegeordninga for å sikre
- 989 tilgong til legetenester for studentar.
- 990 • Utanlandsstudentar skal ha moglegheit til å jobbe ved siden av studia i utlandet utan å
- 991 risikere å misse plassen i den norske folketrygden.
- 992 • Studentar som tek utdanning i utlandet, skal vurderast på bakgrunn av det regelverket som
- 993 var gjeldande då dei starta studieløpet, så lenge dette er til fordel for studenten.
- 994 • Styrkje samhandling, informasjon og føreseielegheit i godkjenning og autorisasjon av
- 995 utanlandsk utdanning.
- 996 • Gjeninnføre adjunktittelen i norsk skuleverk, og gje studentar med bachelorgrad,
- 997 moglegheit til å ta praktisk-pedagogisk utdanning.
- 998 • Gjøre grunnskolelærerutdanninga til en 4 årig bachelor med et lengre praksisopphold på
- 999 4.året.
- 1000 • Styrkje opp om forskingsinstitutt som bidreg til berekraftig samfunnsutvikling, som til dømes
- 1001 SINTEF og Norsk institutt for bioøkonomi.
- 1002 • Behalde folkehøgskulane sitt særpreg og eigenart.
- 1003 • Fjerne inntektsgrensa til lånekassen for stipend for høgere utdanning.
- 1004 • Skjerpe universiteta om plikta dei har til å levere eksamenar på riktig målføre
- 1005 • I større grad ha studietilbod etter kva kompetanse vi treng
- 1006 • Ha som ambisjon at studieløp der undervisningen er forelesningsbasert skal tilbys
- 1007 desentralisert/digitalisert

1008 Fagskole

1009 For å møte framtidens behov for fagarbeidere og økt kompetanse, særlig i praktiske yrker, vil

1010 Senterungdommen fortsette satsingen på høyre yrkesfaglig utdanning. Fagskoletilbudet utgjør et

1011 viktig supplement i det samlede utdanningsløpet, slik at folk med yrkesfaglige utdanninger kan heve

1012 og tilpasse sin kompetanse. Det blir også stadig høgere etterspørsel i arbeidsmarkedet etter folk

1013 med fagskolegrad.

1014 Løsninger:

- 1015 • Legge til rette for at universiteter og høgskoler kan godkjenne fagskolegrader som
- 1016 gjennomførte emner, der dette er hensiktsmessig.

- 1017 • Gjøre fagskolene mer synlige, både i grunnskolen, og for de som allerede er i et
1018 utdanningsløp og i arbeidslivet.
- 1019 • Fagskoler skal kunne akkrediteres med benevningen “Faghøyskole” og kunne tilby høyere
1020 yrkesfaglige utdanninger på nivå 6, 7 og 8 i NKR.
- 1021 • Omfanget på høyere yrkesfaglige utdanninger skal måles i studiepoeng med European Credit
1022 Transfer and Accumulation System (ECTS)-tilkobling for å være anvendelig i norsk og
1023 internasjonalt arbeidsliv og utdanningssystem.
- 1024 • Alle endringer i universitets- og høyskoleloven som styrker rettsvernet til studenter skal
1025 automatisk følges opp med tilsvarende styrking av studenters rettsvern i fagskoleloven.
- 1026 • Gi universiteter og høyskoler mulighet til å gjøre fagskolegrad til gyldig opptakskrav for
1027 relevante utdanninger.

1028

1029 Barn, familie og likestilling

1030 For Senterungdommen er det avgjerande å fokusere på barns rettar og tryggleik. Dette inkluderer
1031 tiltak for å bekjempe barnefattigdom, styrke barnehage- og skuletilbodet, og arbeide for ein
1032 barndom fri frå vald og overgrep. Vidare vil satsing på tidleg innsats og førebyggjande arbeid vera
1033 essensielt for å støtte barn og familiar i sårbare situasjonar.

1034 I tillegg er likestilling ein sentral del av politikken på dette området. Det handlar om å sikre at alle har
1035 like moglegheiter og rettar på alle samfunnsområder. Dette inkluderer lønnsgapet mellom kjønn,
1036 likestilt foreldreskap og tiltak for å motverke diskriminering på grunnlag av kjønn, seksuell
1037 orientering eller kjønnsidentitet.

1038 Familiepolitikken vil òg vera i fokus, med behov for tiltak som støttar ulike familiemodellar og
1039 fremjar balansen mellom arbeid og familieliv. Kvinner skal ikke tape i arbeidslivet når de får barn.
1040 Dette kan inkludere fleksible permisjonsordningar, tilgang til barnehageplassar og støtte til
1041 pårørande.

1042 Løysingar:

- 1043 • Auke talet “sjukt barn dager” frå ti dagar per føresett til 15 dagar per føresett.
- 1044 • Justere fødselspermisjon dersom barn blir født prematurt, slik at føresette får rettferdig
1045 permisjonstid.
- 1046 • Innføre obligatorisk foreldrekurs ved barnehagestart slik at alle føresette har likt
1047 informasjonsgrunnlag for sitt/sine barn.
- 1048 • Syte for at foreldre i permisjon kan opparbeide seg pensjonspoeng.

- 1049 • Innføre en storfamiliepakke som gir mer økonomisk insentiver til barnefamilier som velger å
1050 få minst tre barn.
- 1051 • Styrke det offentlige barnevernet, og sørge for godt tverrfaglig samarbeid mellom
1052 barnevern, skole, barnehage, politi og andre aktuelle instanser.
- 1053 • Utvide sjukt barn-dagar til å og gjelde andre familiemedlem, som til dømes foreldre.
- 1054 • Gi barneversinstitusjoner større muligheter for å bruke tvang eller liknende verktøy, i
1055 situasjoner hvor det vurderes å være til barnets beste.
- 1056 • Øke delen av foreldrepermisjonene som fordeles fritt mellom foreldrene.

1057

1058 Frivillighet og kultur

1059 Frivillighet og idrett

1060 Den norske dugnadsånden er viktig å ta vare på. Mennesker som bruker fritiden sin på arbeid, er
1061 verdifullt for samfunnet og er med på å skape mening for den enkelte. I mange lokalsamfunn er
1062 frivilligheten selve limet, derfor er det viktig for at frivilligheten styrkes og tas vare på. Frivilligheten
1063 skal styre seg selv.

1064 Senterungdommen vil hegne om den norske idrettsmodellen. Vi har idrett både for topp og bredde
1065 og den er tilgjengelig for alle uansett bosted eller lønn. For senterungdommen er det viktig å sørge
1066 for at alle fortsatt har tilgang til idrettsanlegg og idrettstilbud. Dette er viktig for blant annet
1067 inkludering og folkehelse. Samtidig bør Norge som et velutviklet land vise vei i en idrettsverden der
1068 de med mest penger og korrupsjon vinner frem. Vi må bruke ressurser på å være et foregangsland
1069 innenfor etisk toppidrett.

1070

1071 Løsninger:

- 1072 • Fortsette med full momskompensasjon for frivillige lag og organisasjoner.
- 1073 • Øke grunnstøtta til frivillige lag og organisasjoner, og sørge for at dette hovedsakelig
1074 kommer som frie midler.
- 1075 • Øke støtten til Det frivillige skyttervesen
- 1076 • Styrke overføringer til idrettslag.
- 1077 • Arrangere vinter-OL med gjenbruk av eksisterende anlegg.
- 1078 • Nasjonalanlegga skal være spredt rundt omkring i hele landet.
- 1079 • Stø opp om eksisterende kultur og idrettsanlegg og bygg

- 1080 • Ved utvidingar og nybygg på alminnelege gardsbruk skal staten dekke kostnadane ved
1081 arkeologisk utgraving.
- 1082 • Støtte opp om internasjonale e-sportsarrangement som arrangeres i Norge
- 1083 • Styrke utlånsportalar for utstyr til idrett og friluftsliv, som BUA

1084 Kulturpolitikk

1085 Kunst og kultur skal vere tilgjengeleg nær folk. Kulturnæringane bidreg ikkje berre til eit rikt kulturliv,
1086 men også til eit variert arbeidsliv i heile landet. Senterungdommen meiner at eventuelle nye
1087 nasjonale kulturinstitusjonar skal etablerast utanfor det sentrale austlandsområdet. Dessutan skal
1088 den norske staten vere med på å styrkje kulturane til dei nasjonale minoritetane, samane som urfolk
1089 og andre minoritetar.

1090 Løysingar:

- 1091 • Gi Nasjonalbiblioteket ressursar til å digitalisere kulturarven, og løyve midlar til å digitalisere
1092 til dømes dei regionale folkemusikkarkiva.
- 1093 • Få betre representasjon av minoritetar og distrikts-Noreg i organ som fordeler kulturmidlar.
- 1094 • Stø opp om spelindustri.
- 1095 • Satse på talentutvikling, og lage gode ordningar slik at ein kan vere elev ved nasjonale
1096 talentutviklingsprogram uavhengig av kvar ein bur i landet.
- 1097 • Ivareta dei offentlege musea.
- 1098 • Det skal være obligatorisk for skulane, både i grunnskulen og VGS, å tilby kristen
1099 skulegudstjeneste.
- 1100 • Overføre større ansvar for kulturpolitikken til fylkeskommunene.

1101 Språkpolitikk

1102 Senterungdommen vil ta det norske språkmangfoldet inn i ei digital framtid, og framheve norsk som
1103 et samfunnsbærende språk i møte med engelsk. Vi har to likestilte målformer i Norge: bokmål og
1104 nynorsk. I tillegg har vi de samiske språkene, ulike minoritetsspråk og tegnspråk, samt ulike dialekter
1105 i det muntlige språket, som også utgjør en viktig del av helheten. Vi vil jobbe målrettet for å verne
1106 om dette mangfoldet.

1107 Løsninger:

- 1108 • Grunnlovsfeste likestillinga mellom bokmål og nynorsk.
- 1109 • Legge til rette for at Språkrådet og Nasjonalbiblioteket skal få arbeide med språkteknologi og
1110 språkdata.

- 1111 • Sikre at innkjøpsordningene til bibliotekene tilrettelegger for et variert utvalg av bøker på
- 1112 alle språkene i Norge.
- 1113 • Sikre at offentlige ansatte har kompetanse på minoritetsspråk- og kultur.
- 1114 • Språkrådet skal være klageorgan for språklige rettigheter og skal ha mulighet til å pålegge
- 1115 sanksjoner til de som bryter språkloven.
- 1116 • Sørge for at tolketjenester, til eksempelvis, tegnspråkbrukere, er tilgjengelige, også utenfor
- 1117 kontortid og offentlige fridager.
- 1118 • Sanksjonere institusjonar som ikkje følg språkkrava

1119

1120 **Mediepolitikk**

1121 Tradisjonelle medier er viktige i Noreg grunna deira rolle i å formidle påliteleg informasjon og

1122 nyhende til folket. Særleg i ei tid der det er aukande uro for falske nyhende og desinformasjon, blir

1123 tradisjonelle medier sett på som ein påliteleg kjelde for fakta og verifiserte rapportar.

1124

1125 I dei komande åra er det truleg at tradisjonelle medier vil oppleve ei aukande viktigheit, då behovet

1126 for påliteleg informasjon vil halda seg. Senterungdomen meiner at desse mediekanalane må tilpasse

1127 seg det landskapet. NRK har eit særleg ansvar for å tilby nyheitsformidling på ulike plattformer,

1128 inkludert nett og sosiale medium.

1129

1130 **Løysingar:**

- 1131 • Auka støtte til NRK slik at dei kan halda fram å formidla både nyheiter og underhaldning.
- 1132 • Kutt pressestøtte til mediehus og lokalaviser som avvikler papiravisene.
- 1133 • Auka innsatsen mot falske nyhende.
- 1134 • På sikt fjerne støtte TV2 mottok for å vere kommersiell ålmennkringkastar.

1135 **Utanriks**

1136 **Forsvar**

1137 Dei siste åra har vore prega av aukande uro i fleire delar av verda, noko som også krev ein stor norsk

1138 satsing på forsvar. Noregs nabo, Russland, i nordaust er i angrepskrig mot Ukraina. Dette krev

1139 ytterlegare opprusting både på land, i lufta og til havs. Forsvaret vårt skal ha moderne utstyr og

1140 soldatane skal få den beste opptreninga. Me har ei strategisk viktig kystlinje som me må beskytte for

1141 utanlandske interesser. For Senterungdommen er det derfor viktig å styrke forsvaret og sørge for at

1142 langtidsplanen for forsvaret gjennomføre.

1143 Senterungdomen meiner at eit godt samarbeid og medlemskap i NATO er viktigare enn nokon gong.
1144 Dette saman med aktivt arbeid i FN må til for å fortsatt sikre oss vår suverenitet over norsk farvatn
1145 og landressursar.

1146

1147 **Løysingar:**

- 1148 • Halde fram med å bruke 2 % av BNP på forsvar.
- 1149 • Styrkje alle forsvarsgreiner, med særleg vekt på Hæren og Heimevernet.
- 1150 • Prioritere operativ evne framfor elektrifisering av Forsvaret sin infrastruktur.
- 1151 • Sikre helikopterstøtte til Hæren.
- 1152 • Trappe opp arbeidet med å halde på personell med stor kompetanse og styrkje den
1153 operative evna.
- 1154 • Ha militære øvingar aust for 24. lengdegrad
- 1155 • Ha 15.000 norske ungdommar inne i fyrstegongstenesta.
- 1156 • Eventuelle norske bidrag i utlandet skal avgjerast i Stortinget, og byggje på vedtak i NATO
1157 eller FN.
- 1158 • Veteranoppfylginga etter avslutta teneste i internasjonale operasjonar må styrkast og
1159 forlengast, både for militæret, politi og sivilt personell.
- 1160 • Styrkje Forsvarsbygg for å ruste opp Forsvaret sin bygningsmasse.
- 1161 • Redusere stabs- og administrasjonskostnadane i Forsvaret til fordel for operativ verksemd.
- 1162 • Styrkja cyberforsvaret vidare til ei sterk og innovativ eining og etablera eit digitalt
1163 grenseforsvar.
- 1164 • Norskandelen av mat på våre militærleirar skal vere minimum 75 %.
- 1165 • Det skal krevjast sluttbrukarerkjøring på all våpen og ammunisjon som vert eksportert ut av
1166 Noreg.
- 1167 • NATO-soldatar som er stasjonert på norsk territorium skal verta rotasjonsbasert.
- 1168 • Prioritere å renovere eller oppgradere tidlige leirer og tjenestesteder, samt inoperativ
1169 bygningsmasse operativ, fremfor nybygg i opprustningen av forsvaret
- 1170 • Forsvarets feltrasjoner skal være produsert i Norge med hovedsaklig norsk mat.
- 1171 • Auke norsk produksjon av forsvarsmateriell og ammunisjon

1172

1173 Nordområda

1174 Nordområda i Noreg er eit viktig fokusområde for Senterungdomen. Her finst rike naturressursar og
1175 særeigen natur. Fiskeri, reiseliv og kraftproduksjon er viktige satsingsområde. God infrastruktur med
1176 tanke på samferdsle og straumnett treng store investeringar for å kunne hente ut det store
1177 potensialet dette området sit med. Dette er også eit område som opplev press frå utanlandske
1178 interesser. Vi må difor verne om desse områda og halde fram med å sikre norsk suverenitet her.

1179 Løysingar:

- 1180 • Leggjje til rette for gode kompetansemiljø i nord, som kan konkurrere internasjonalt og
1181 tiltrekkje seg nye verksemder.
- 1182 • Styrkje arbeidet med å hevde norsk suverenitet over fiskeri- og energiressursane som ligg i
1183 nordområda.
- 1184 • Noreg skal delta i arbeidet med jarnbane til Kirkenes og Skibotn/Kilpisjärvi for å leggje til
1185 rette for auka handel med Asia via den nordlege sjøruta.
- 1186 • Kina og Russland skal ikkje gjevast auka innflytelse i Arktis.
- 1187 • Skape attraktive arbeidsplassar på Svalbard.
- 1188 • Fortsette med norsk koldrift til energi og oppvarming på Svalbard fram til dei fornybare
1189 løysingane er på plass.
- 1190 • Stanse den planlagte elektrifiseringa av Melkøya
- 1191 • Utvide helsetilbudet på Svalbard, herunder med etableringen av en psykologtjenese i
1192 Longyearbyen

1193 Asyl og integrering

1194 Sidan krigen i Ukraina braut ut vinteren 2022 har fleire titusen av ukrainske flyktningar kome til
1195 Noreg. I tillegg til desse kjem det også flyktningar frå andre delar av verda, og talet er venta å auke.
1196 For Senterungdommen er det viktig med ein streng, rettferdig og føreseieleg asyl- og
1197 innvandringspolitikk, der vi på best mogleg vis integrerer flyktningar raskt etter dei kjem til landet
1198 vårt. Eit mål må vere at våre nye landsmenn raskt kjem seg ut i arbeid og bidreg til fellesskapet. I
1199 tillegg ynskjer vi å busetje fleire flyktningar i distriktskommunar.

1200 Løysingar:

- 1201 • Utvikle og setje i gang eit nytt, fleirårig, integreringsprogram med særleg fokus på
1202 norskkunnskapar, samfunnskunnskap og norsk historie.
- 1203 • Fleire flyktningar må varig busetjast i kommunar med sentralitetsindeks 4, 5 og 6.

- 1204 • Busetjing, realkompetansevurdering og sysselsetjing skal skje så raskt som mogleg etter at
1205 opphaldsløyve er gjeve.
- 1206 • Ureturnerbare asylsøkarar skal ha moglegheit til arbeid og kunne bidra til samfunnet.
- 1207 • Kommunane skal få full statleg finansiering for busetjing av flyktningar.
- 1208 • Utvikle retten til mellombels arbeidsløyve.
- 1209 • Styrke retthjelpsordningar i utlendingssaker.
- 1210 • Legge til rette for familiegjenforeining der det er høveleg.
- 1211 • Norsk statsborgerskap gitt til barn av innvandrarak kan ikkje attendekallast basert på uriktige
1212 opplysningar oppgitt av deira foreldre.
- 1213 • Noreg skal ikkje attendekalle statsborgarskap som gjer at nokon vert statslause.

1214

1215 Internasjonal solidaritet

1216 Senterungdommen vil at Norge skal være en tydelig stemme for et mer rettferdig verdenssamfunn.
1217 Dette ansvaret ivaretar vi gjennom å være en forsvarer av menneskerettighetene og en pådriver for
1218 en rettferdig verdenshandel. Vi har en moralsk plikt til å stå opp mot stater som begår alvorlige
1219 menneskerettighetsbrudd ovenfor egne innbyggere. Det er viktig at vi arbeider for en rettferdig
1220 verdenshandel. Folkestyre gir den beste forutsetningen for gode lokalsamfunn. Internasjonal handel
1221 skal aldri skje på bekostning av den nasjonale suvereniteten til Norge og andre land. Norge bør, som
1222 et rikt land, gå offensivt inn i kampen for å løfte folk ut av fattigdom, og styrke arbeidet med
1223 nødhjelp og beskyttelse i krig og konflikt. Norge skal være en stor bistandsyter, med mål om at
1224 bistanden vi gir skal gi reell og langvarig, positiv utvikling i de landene og lokalsamfunnene vi gir
1225 bidrag til.

1226

1227 Løsninger:

- 1228 • Norge skal aldri akseptere brudd på menneskerettighetene, og være en tydelig stemme i FN
1229 som tar initiativ til sanksjoner hvor det er et egnet virkemiddel.
- 1230 • Norge skal innvilge minst 1 prosent av BNP til utviklingshjelp, og all hjelp skal skje i tråd med
1231 FNs bærekraftsmål.
- 1232 • Bistandsmidler skal prioriteres til tiltak som bidrar til matsikkerhet- og trygghet, privat
1233 kapitaltilgang, næringsutvikling og utdanning.
- 1234 • Sikre åpenhet rundt hva norske bistandsmidler går til.
- 1235 • Norge skal ikke inngå handelsavtaler hvor makt blir fjernet fra folkevalgte politikere eller
1236 hvor eiere i enkelte bedrifter sine interesser kommer før bærekraft og rettferdighet.

- 1237 • Norge skal arbeide aktivt for å bryte ned skatteparadis i utlandet.
- 1238 • Øke støtten til gjeldssletting for utviklingsland, og jobbe for at andre vestlige land bidrar med
- 1239 det samme.
- 1240 • Jobbe aktivt mot såkalt "intelligensflukt" i utviklingsland, gjennom å bidra til å opprette og
- 1241 utforme gode utdanningstilbud, bygget på lokale premisser.
- 1242 • Øke oppmerksomheten og styrke arbeidet for beskyttelse mot, og forebygging av, seksuell
- 1243 vold.
- 1244 • Opprettholde sanksjoner mot Russland, og bidra med våpen til Ukraina så lenge krigen
- 1245 pågår, og Putins regime regjerer.
- 1246 • Anerkjenn Den saharawiske arabiske demokratiske republikk (Vest-Sahara) som egen stat.
- 1247 • Jobbe aktivt for en tostatsløsning mellom Israel og Palestina, som sikrer både israelernes og
- 1248 palestinernes rett til frihet og selvbestemmelse.
- 1249 • Jobbe for å redusere sløsing i bistand

1250 EU/EØS

1251 Som et selvstendig land siden 1905 er det et prinsipp og en grunnverdi at vi skal sikre egen kontroll
1252 og ivareta egne nasjonale interesser. Senterungdommen er derfor garantisten mot norsk
1253 medlemskap i EU og EØS.

1254 Et norsk medlemskap i EU vil undergrave folkestyret. Senterungdommen vil bevare det norske
1255 demokratiet, vår felles selvstendighet og frihet, og sier klart og tydelig nei til EU-medlemskap.

1256 Senterungdommen vil erstatte EØS-avtalen med handelsavtaler med EU for å sikre norske bedrifter
1257 tilgang til unionens indre marked. Så lenge Norge er en del av EØS-avtalen, skal vi utnytte det
1258 handlingsrommet vi har. I tillegg vil vi melde Norge ut av Schengen-samarbeidet og gjeninnføre
1259 nasjonal grensekontroll.

1260 Løsninger:

- 1261 • Være garantist mot norsk EU-medlemskap og gå mot alle forsøk på å fremme en norsk
- 1262 søknad om EU-medlemskap.
- 1263 • Erstatte dagens EØS-avtale med en handelsavtale som sikrer norske bedrifter adgang til EUs
- 1264 indre marked.
- 1265 • Bruke reservasjonsretten i EØS-avtalen aktivt.
- 1266 • Avholde folkeavstemming om utmeldelse av EØS.
- 1267 • Styrke samarbeidet med de andre EØS-landene.

1268